

Opetusministeriö
PL 29
00023 Valtioneuvosto

cc: anna.vuopala@minedu.fi

Helsinki 25.5.2007

Lausunto tekijänoikeuden suuntaviivoja koskevasta keskustelumuistiosta

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:18

Viestinnän Keskusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua tekijänoikeuspolitiikan muodostamisesta ja tekijänoikeusjärjestelmän kehittämistä opetusministeriön julkaiseman keskustelumuistion pohjalta.

1. Pääviestit

1. Toimiva tekijänoikeussuoja on perusedellytys viestintäyritysten liiketoiminnalle. Lain laajamittaiselle kokonaisuudistukselle ei ole perusteita. Tarvittavat muutokset on parasta toteuttaa hyvin valmisteltuina osittaisuudistuksina. Valmistelutyö on tehtävä työryhmissä tai vastaavissa elimissä, joissa on edustus keskeisimmistä etutahoista.
2. Työsuhdetekijänoikeutta koskeva sääntely on laajennettava koskemaan tietokoneohjelmien ja tietokantojen lisäksi muitakin teoslajeja ja valokuvia. Muutos on välttämätön, jotta yritykset voivat kehittää uusia tuotteita ja palveluita dynaamisesti muuttuvassa toimintaympäristössä. Muuttamis- ja edelleenluovutusosoikeuksia koskeva 28 §:n olettamassäänös aiheuttaa oikeudellista epävarmuutta ja tulisi kumota.
3. Sopimuslisenssit ovat käyttökelpoisia vain aidoissa massakäyttötilanteissa. Muistiossa mainituista uusista sopimuslisenssisäännöksistä sisäistä tiedotuskäyttöä koskeva 13a § olisi syytä kumota. Opetuskäyttöä (14 §) ja kirjastojen, arkistojen ja museoiden kokoelmien käyttöä (16d §) koskevasta sopimuslisensseistä tulisi poistaa yleisölle välittäminen. Lisäksi opetuskäyttöä koskeva 14 §:n säännös pitäisi rajata siten, ettei se koske oppimateriaaleja.

- Vastustamme ehdottomasti muistiossa esitettyä ”yleistä sopimuslisenssiä”, joka laajentaisi nykyisten sopimuslisenssien käyttöalaa.
4. Linkitystä koskevat pelisäännöt on hyvä tavalla tai toisella selvennettävä. Jos verkkoaineisto on maksutta ja ilman rekisteröitymistä saatavilla avoimissa verkoissa, aineiston etusivulle vievät linkit ovat hyväksyttäviä. Muunlaisesta linkityksestä tulisi sopia julkaisijan kanssa. Lupaolettama avoimessa verkossa olevan aineiston kopiointiin ja saattamiseen yleisön saataviin ei ole perusteltu, vaan aineistoa on kohdeltava tekijänoikeuden normaalien periaatteiden pohjalta. Hakukoneteknologiaa hyödyntäviä palveluja olisi selvitettävä ja analysoitava, jotta rajanveto hyväksyttävän tiedonhakupalvelun tarjoamisen ja oikeudettoman norkkimisen välillä saataisiin selvennettyä.
 5. Radio- ja televisio-ohjelmistojen monikanavajakelu on turvattava selventämällä lakia. Saman lähettäjäyrityksen saman ohjelmiston samanaikainen lähettäminen samalla vastaanottoalueella on katsottava yhdeksi lähetyskokonaisuudeksi, josta kuuluu maksaa vain yksi korvaus.
 6. Tekijänoikeusasiat tulisi siirtää opetusministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön. Tekijänoikeudessa on kysymys pikemminkin elinkeinopolitiikasta kuin kulttuuripolitiikasta. Tarvittava erityisosaaminen ja resurssit on luonnollisesti turvattava uudessakin tilanteessa.

2. Johdanto

Opetusministeriön keskustelumuistio tekijänoikeuden kehittämisestä lähtee ikään kuin puhtaalta pöydältä ja nostaa sadan esitetyn kysymyksen muodossa arvioitavaksi kaikki lainsäädäntöön ja tekijänoikeusjärjestelmään liittyvät asiat, niin yleiset kuin yksityiskohtaisetkin. Kysymyksenasettelu on tavattoman laaja ja ministeriö pyytää noin 130 lausunnonantajaa esittämään käytännössä kaikki mahdolliset toiveensa tekijänoikeuteen liittyen.

Opetusministeriö tulee valitsemansa toimintatavan ansiosta saamaan tavattoman suuren määrän palautetta ja ehdotuksia lainsäädännön ja järjestelmän toimivuuden kehittämisestä. Menettely on avoin, mutta antaa valmistelijoille jokseenkin vapaat kädet poimia saamastaan runsaudensarvesta ne asiat, joita halutaan viedä eteenpäin.

Tekijänoikeuslainsäädännön jatkuvan päivittämisen yhteydessä ministeriö on saanut sidosryhmiltään viestejä tekijänoikeusjärjestelmän kehitystarpeista. Näitä tarpeita on keskustelumuistiossakin tuotu esiin. Mielestämme nyt valittua toimintalinjaa tehokkaampi tapa olisi ollut kirjata esitetyt muutostarpeet, asettaa ne tärkeysjärjestykseen ja pyytää tältä pohjalta lausunnot tekijänoikeusjärjestelmän kehittämisestä.

Viestinnän Keskusliiton lausunto on tarkoitettu yleisluontoiseksi aloituspuheenvuoroksi nyt käynnistetyssä laajassa keskustelussa. Tuomme lausunnossamme esiin ne tekijänoikeuteen liittyvät asiat, jotka näemme viestintätoimialan kannalta tärkeimmiksi. Varaamme kuitenkin mahdollisuuden kommentoida näitä ja muitakin prosessin aikana esiin nostettuja kysymyksiä yksityiskohtaisemmin valmistelun edetessä.

3. Yleisiä suuntaviivoja

Tekijänoikeudella on viestintäalan yrityksille äärimmäisen tärkeä merkitys. Suuri osa liiketoiminnasta perustuu tekijänoikeuden suojaaman aineiston hankinnalle, tuotteistamiselle, markkinoinnille ja jakelulle. Toimiva suojajärjestelmä on paitsi tekijöiden luovan toiminnan, myös yritysten tekemien investointien perusedellytys. Ilman tuotteiden ja palveluiden oikeudellista suojaa liiketoiminnan harjoittaminen ei olisi mahdollista.

Viestintäyritykset ovat sekä oikeuksien käyttäjiä että oikeuksien omistajia - joko alkuperäisinä oikeudenomistajina tai hankittujen oikeuksien omistajina. Viestintäyritysten näkökulmasta tekijänoikeusjärjestelmän on siis oltava kokonaisuus, jossa sekä käyttäjien että oikeudenomistajien edut tulevat tasapainoisesti huomioon otetuiksi.

On totta, kuten muistiossa esitetään, että tekijänoikeuteen liittyy voimakkaita intressiristiriitoja. Kuitenkin tekijänoikeuden arvoketjun eri osapuolilla on myös yhteisiä etuja. Kaikkien etu on esimerkiksi lainsäädännön selkeys, mikä on edellytys tehokkaalle sopimiselle oikeuksien käytöstä.

Lain tulisi mahdollistaa win-win -tilanteet: kun yritykset voivat joustavasti ja nopeasti kehittää uusia tuotteita ja palveluita, tekijät hyötyvät teostensa kysynnän lisääntymisestä ja kuluttajat kasvavasta tarjonnasta. Lainuudistusten fokus tulisikin olla aikaisempaa enemmän tuotannon ja jakelun toimivuudessa.

Tekijänoikeuteen heijastuvaa vastakkainasettelua on omiaan lisäämään se, että Suomen markkinat ovat liian pienet taatakseen tekijänoikeuskorvauksiin perustuvan toimeentulon kovin laajalle tekijäkunnalle. Odotukset tekijänoikeustuotoista ja odotusten pohjalta vaadittavat korvaukset eivät aina ole realistisia. Jos yritykset eivät kykene vaadittavia korvauksia maksamaan, niitä syytetään taiteilijoiden ja taiteen aliarvioinnista. Tästä ei ole kysymys. Markkinoiden koko ja liiketoiminnan realiteetit vain asettavat rajansa tekijänoikeuskorvausten hintatasolle.

Tekijänoikeus ei ole ensisijaisesti kulttuuripolitiikkaa - tämä olisi liian ahdas näkökulma tekijänoikeuteen. Kulttuuripolitiikka on kulttuurin resurssien allokoointia valtion toimin ja siihen kuuluvat muun ohessa taiteen tukijärjestelmät, mitkä Suomen kaltaisessa pienessä maassa ovat sinänsä äärimmäisen tärkeitä luovan kirjallisen ja taiteellisen toiminnan ylläpitämiseksi. Tekijänoikeus puolestaan luo omalta osaltaan viestinnän, kulttuurin ja ohjelmisto- ja tietokanta-alan elinkeinotoiminnan pelisäännöt. Elinkeinopolitiikkaan kuuluvina asioina tekijänoikeudet kuuluisivat luontevasti yhdessä muiden immateriaalioikeusasioiden kanssa uuteen työ- ja elinkeinoministeriöön.

Tekijänoikeuden perusrakenne on Viestinnän Keskusliiton mielestä kunnossa eikä lainsäädännön täydelliselle kokonaisuudistukselle ole perusteita. Laajan ja perusteellisen

kokonaisuudistuksen valmistelu ja läpivieminen veisi vuosia - tätä osoittaa osaltaan vuosien 2002-2005 laajan lainmuutoksen tuskallinen etenemisprosessi. Kokonaisuudistuksesta aiheutuisi suurta oikeudellista epävarmuutta tilanteessa, jossa yritysten välinen kova kilpailu ja toimintaympäristön muutokset edellyttävät mahdollisimman selkeää ja ennakoitavissa olevaa säännöspohjaa.

Osittaisuudistukset ovat mielestämme kokonaisuudistusta parempi etenemistie tekijänoikeuslain kehittämisessä. Muutosten valmistelun tulisi tapahtua työryhmätyöskentelynä tai vastaavana yhteistyönä, jossa käsiteltävän asiakokonaisuuden keskeisimmät etuhahot olisivat edustettuina. Muunlainen valmistelutapa johtaa helposti näkökantojen kärjistymiseen ja lainmuutosten repivään eduskuntakäsittelyyn.

4. Toimintaympäristön muutokset ja viestintäyritysten tarpeet

Digitalisoituminen on merkinnyt syvällistä murrosta tekijänoikeuden suojaaman aineiston tuotannolle, jakelulle ja käytölle. Kuluttajatarjonta ja -kysyntä ovat lisääntyneet ja monipuolistuneet niin sisältöjen kuin jakelutapojenkin osalta. Teoksia tuotetaan ja julkaistaan lukuisissa formaateissa ja vastaanotetaan monenlaisten jakelukanavien kautta. Tekninen kehitys edellyttää yrityksiltä huomattavia investointeja uusiin tuotanto- ja julkaisumuotoihin ja uusiin jakelukanaviin.

Avoimet tietoverkot ovat avanneet ennennäkemättömiä mahdollisuuksia teosten käytölle - luvallisten käyttöjen ohella myös luvattomille. Digitaalisessa muodossa olevan teoksen kopiointi ja välittäminen koko maailman ulottuville on käytännössä vain napinpainalluksen takana. Digitaalinen ympäristö on tehnyt tuotteista aikaisempaa haavoittuvampia hyväksikäytölle. Tästäkin syystä tekijänoikeuden merkitys on entisestään korostunut.

Viestintäyritykset tarvitsevat tekijänoikeussäätelyä, joka

- parantaa yritysten toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä
- on selkeä, ennakoitava ja antaa riittävän oikeusturvan
- tekee oikeuksien hankkimisen helpoksi ja joustavaksi
- estää moninkertaisten korvausten maksuvelvollisuuden
- takaa yritysten tuotteille ja palveluille tehokkaan suojan markkinoilla
- ei sisällä kohtuuttoman pitkälle meneviä oikeuksien rajoituksia
- antaa yrityksille oikeuden päättää tuotteisiinsa ja palveluihinsa liittyvien oikeuksien hallinnoimisesta sekä
- antaa tehokkaat oikeussuojakeinot väärinkäytöstilanteissa.

Keskusteluunionin visio-osuudessa esitetty tavoitetilä ”Tekijänoikeus 2015” on mielestämme kannatettava. Kahdeksan vuotta on kuitenkin liian pitkä aika tavoitteen saavuttamiseen. Määrätietoisella työllä tavoitteet ovat saavutettavissa nopeammin.

5. Tekijänoikeuksista sopiminen ja työsuhdetekijänoikeus

Työsuhdetekijänoikeus

Työsuhdetekijänoikeutta koskevan säännöksen lisääminen tekijänoikeuslakiin on välttämätöntä liiketoiminnan kehittämiseksi. Tällainen säännös on jo olemassa tietokoneohjelmien ja tietokantojen osalta lain 40 b §:ssä. Esitämme, että säännös ulotetaan koskemaan muitakin teoslajeja seuraavasti (poistot yliviivattu):

40b §

~~”Jos tietokoneohjelma ja siihen välittömästi liittyvä teos on luotu täytettäessä työsuhteesta johtuvia työtehtäviä, tekijänoikeus tietokoneohjelmaan ja teokseen siirtyy työnantajalle. Sama koskee vastaavasti myös virkasuhteessa luotua tietokoneohjelmaa ja siihen välittömästi liittyvää teosta.”~~

~~”Edellä 1 momentissa olevia säännöksiä ei sovelleta sotilasopetuslaitoksia lukuun ottamatta korkeakoulun opetus- ja tutkimustyössä itsenäisesti toimivan tekijän luomaan tietokoneohjelmaan eikä siihen välittömästi liittyvään teokseen.”~~
~~...”Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään tietokoneohjelmasta, sovelletaan vastaavasti työ- ja virkasuhteesta johtuvia työtehtäviä täytettäessä luotuun tietokantaan.”~~

Ehdotetun säännöksen soveltaminen valokuviin ja muihin kuin teostietokantoihin olisi hoidettavissa tekijänoikeuslain 49 ja 49a §:iin otettavalla viittauksella 40b §:ään. Uusia säännöksiä tulisi soveltaa aineistoon, joka on luotu tai valmistettu lainmuutoksen voimaantulon jälkeen. Muutos ei siis olisi taannehtiva.

Tekijänoikeuslain 27 §:n nojalla säännös ei koskisi moraalisia oikeuksia ja se tulisi sovellettavaksi vain, jollei toisin ole sovittu.

Staattisesta maailmasta, jossa tekijänoikeuden suojaamalla tuotteella oli yleensä yksi julkaisuformaatti (esimerkiksi painettu lehti), on digitalisoitumisen myötä siirrytty dynaamiseen monikanavajakelun maailmaan. Kuluttaja ei enää tyydy siihen, että saa tuotteen tietynä aikana tietystä paikasta. Kuluttaja haluaa valita, missä, millä tavalla ja milloin hän haluaa viestintäpalveluita käyttää.

Viestintäyritysten näkökulmasta tilanne on muuttunut niin, että tuotteita joudutaan muokkaamaan ja räätälöimään erilaisiin asiakastarpeisiin ja jakamaan ne lukuisissa eri jakeluformaateissa. Myös verkostoituminen ja yhteistyö muiden yritysten kanssa on arkipäivää. Investointitarve kasvaa. Asiakasmäärä ei kuitenkaan äärimmäisen kovassa kilpailutilanteessa välttämättä lisääny. Sen sijaan asiakaskunta pirstaloituu ja yksittäiset asiakkaat on tavoitettava heidän parhaaksi katsomallaan tavalla.

Yhdellä tuotteella ja jopa yhdellä tuotteen osalla, kuten yksittäisellä ohjelmalla tai sanomalehden osalla, voi olla kymmenittäin tekijöitä. Tuotetta ja sen osioita voidaan julkaista paitsi painetussa muodossa myös sähköisesti eri kanavilla, kuten televisiossa,

radiossa, internetissä ja erilaisilla mobiilikanavilla. Monet uudet käyttömuodot syntyvät yritysten välisessä yhteistyössä verkostoituneen toiminnan tuloksena.

Tilanne, jossa yritys joutuu erikseen neuvottelemaan ja eri korvausta vastaan hankkimaan omilta työsuhteisilta työntekijöiltään oikeudet normaaliin toimintaansa ja sen kehittämiseen, on kestämaton.

Tekijänoikeus on alunperin syntynyt turvaamaan omalla riskillään toimivien vapaiden taiteilijoiden asemaa. Työsuhteessa työskentelevät tekijät eivät kannata tätä suojan perusteena olevaa riskiä. He tekevät työpanoksensa ja saavat siitä vastikkeena palkan ja kaikki muut työsuhteeseen liittyvät edut. Työnantaja tarjoaa työtilat ja työvälineet sekä kantaa riskin tuotteen menestymisestä markkinoilla. Riskin kantajalla on oltava mahdollisuus käyttää teosta omassa liiketoiminnassaan. Yrityksen menestys on myös työntekijöiden etu.

Kun yritys palkkaa työntekijöitä nimenomaan luomaan tekijänoikeuden suojaamia teoksia, maksaa heille vastikkeeksi palkan ja muut työsuhde-edut, tekee tarvittavat investoinnit teosten tuotteistamiseen, markkinointiin ja jakeluun ja kantaa taloudellisen riskin toiminnasta mukaan lukien kaikki työsuhdeturvamääräykset, sen tulee toimintaansa kehittäessään voida normaalin työnantajan tavoin edellyttää, että työntekijöiden työn tulokset ovat yrityksen käytettävissä.

Yritykset tarvitsevat oikeudellista toimintavarmuutta. Nykyinen lainsäädäntö, joka antaa tekijöille taloudelliset oikeudet myös työsuhteessa luotuihin teoksiin, on yrityksen kannalta kaikkea muuta kuin varma. Yksittäiset työntekijät voivat oikeuksiinsa vedoten estää toiminnan kehittämisen. Investointien edellyttämä vakaus puuttuu.

On kysytty, miksi työnantajat eivät sovi oikeuksista työntekijöidensä kanssa. Näin on tehtykin, sekä työsopimus- että kollektiivisopimustasolla. Kollektiiviset sopimukset ovat voineet olla käyttökelpoisia olosuhteiden ollessa suhteellisen pysyvät. Tämä stabiilius on kuitenkin mennyttä aikaa. Nopeasti kehittyvillä tietoyhteiskunnan markkinoilla yrityksillä on oltava mahdollisuus reagoida ja vastata asiakkaiden tarpeisiin joustavasti ja ripeästi. Ei ole ajateltavissa, että jokainen uusi tuotteiden julkistustapa edellyttää aina uusia sopimuskiirroksia, joiden lopputuloksista ei ole mitään varmuutta.

Työsopimustasoinen sopiminen on viime vuosina yleistynyt viestintäalan yrityksissä. Kuitenkaan työntekijöitä aikaisemmin rekrytoitaessa ei välttämättä ole osattu ennakoida digitaalisen maailman mullistavaa vaikutusta toimialalla. Jälkikäteinen sopiminen ei ole mahdollista, jos esimerkiksi odotukset erillisistä korvauksista ovat epärealistiset.

On myös yhä enemmän merkkejä siitä, että tehtyjä sopimuksia ei työntekijäpuolella olla valmiita kunnioittamaan. Viittaamme tässä yhteydessä esimerkiksi Suomen Journalistiliiton liittovaltuuston huhtikuussa 2006 hyväksymään tekijänoikeuskannanottoon. Sopimusratkaisutkaan eivät siis tuo tarvittavaa oikeudellista toimintavarmuutta yrityksille.

Edellä sanotuilla perusteilla lakiin tulee lisätä säännös, jonka mukaan työsuhteessa luodun teoksen taloudelliset tekijänoikeudet siirtyvät työnantajalle, jollei toisin sovita.

Ehdottamamme muutos ei merkitse siirtymistä manner-eurooppalaisesta tekijänoikeusjärjestelmästä anglo-amerikkalaiseen järjestelmään, kuten toisinaan kuulee väitettävän. Anglo-amerikkalaisessa järjestelmässä alkuperäinen oikeudenomistaja on yritys, ei tekijä. Ehdottamassamme sääntelyssä tekijänoikeus työsuhteessa luotuun teokseen syntyisi lain nojalla tekijälle, kuten tähänkin saakka. Työsuhdetekijänoikeus-säännöksen merkitys olisi siinä, että taloudelliset oikeudet siirtyisivät laissa olevan olettasäännöksen nojalla tekijältä työnantajalle.

Ehdotus ei vaikuttaisi tekijöiden moraalisiin oikeuksiin. Ne säilyisivät tekijöillä nykyisessä laajuudessa.

Selvyyden vuoksi korostamme, että ehdotus ei koskisi muita kuin työsuhteessa teoksia luovia tekijöitä. Free lance -tekijät kantavat taloudellisen riskin omasta toiminnastaan, vastaavat työssä tarvittavien välineiden ja tilojen hankkimisesta sekä sosiaaliturvansa järjestämisestä. Heidän osaltaan on perusteltua, että riskin kantavana osapuolena tekijänoikeudet kuuluvat heille ja siirtyvät siinä laajuudessa kuin käyttäjän kanssa sovitaan.

Tekijänoikeuksien käytännön toteuttaminen on sopimusoikeutta. Ehdottamamme olettasäännös rakentuu sopimusvapauden periaatteelle. Säännös tasapainottaa yritysten ja niiden työntekijöiden välistä neuvotteluasetelmaa, joka tällä hetkellä on tekijänoikeuden perustavoitteiden kannalta vääristynyt.

Muuttamis- ja edelleenluovutusoikeudet

Tekijänoikeuslain 3 luku sisältää tekijänoikeuden siirtymistä koskevia säännöksiä. Lain 28 §:n mukaan se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, ei saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle, ellei toisin ole sovittu.

Säännös on alunperin otettu lakiin tavoitteena suojata tekijää, jonka asema lakia valmisteltaessa nähtiin heikommaksi kuin käyttäjän. Aika on kuitenkin ajanut tämän säännöksen ohitse. Tekijät ovat vahvasti järjestäytyneet, joko tekijäjärjestöihin tai tekijänoikeusjärjestöihin taikka molempiin. Järjestöt neuvottelevat oikeuksista tekijöiden puolesta tai neuvovat heitä sopimusten teossa.

Sopimusosapuolten neuvotteluasemaan vaikuttavat monet seikat. Kun tekijänoikeus on oikeudelliselta luonteeltaan yksinoikeus, oikeudenomistajan asema käyttäjään nähden on kuitenkin lähtökohtaisesti hyvin vahva.

Viestintätoimialalla tekijänoikeutta koskevat sopimukset ovat tärkeitä ja niitä tehdään määrällisesti paljon. Monesti teokseen ostetaan ”kaikki oikeudet”. Vaikka käytännöt ovatkin jo vakiintumassa siihen suuntaan, että termi ”kaikki oikeudet” kattaa myös

tavanomaisen muunteluoikeuden ja oikeuden luovuttaa kaikki taloudelliset oikeudet toiselle, lain 28 §:n säännöksestä aiheutuu edelleen ajoittain epäselvyyttä.

Oikeustilan selkeyttämiseksi ja tarpeettomien tulkintariitojen välittämiseksi 28 §:n olettasäännös pitäisi poistaa. Säännöksen kumoaminen ei estä sopimusosapuolia sopimasta halutessaan siitä, että muuttamis- ja edelleenluovutusoikeudet jäävät myyjälle.

Selvyyden vuoksi korostamme, että säännöksen kumoamisella ei olisi vaikutusta tekijän moraalisiin oikeuksiin kuuluvaan ns. respektioikeuteen, jonka mukaan teosta ei saa muuttaa tekijän taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla eikä saattaa yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa yhteydessä.

6. Sopimuslisenssit

Sopimuslisenssijärjestelmä on kehitetty oikeuksia hallinnoivien tekijänoikeusjärjestöjen sekä teosmassoja käyttävien yritysten tarpeita silmällä pitäen. Massakäyttötilanteissa yksittäisten käyttöluopien hankkiminen on käyttäjälle ylivoimaista käytettävien teosten ja niiden oikeudenhaltijoiden suuren määrän vuoksi.

Järjestelmä on alunperin koskenut musiikin lähetysoikeuksia, joista sopiminen yksilöllisesti olisi radio- tai televisioyritykselle käytännössä mahdotonta. Myöhemmin sopimuslisenssit on ulotettu koskemaan teosten valokopiointia sekä radio- ja televisio-ohjelmien ns. opetusnauhoitusta ja edelleen lähettämistä (ns. vanhat sopimuslisenssit). Kaikki vanhat sopimuslisenssit liittyvät nimenomaan teosten massakäyttöön.

Vuonna 2005 toteutettu lainuudistus lisäsi entisestään sopimuslisenssien määrää ja järjestelmän piiriin tuli lukuisia uusia käyttöalueita (ns. uudet sopimuslisenssit). Kustantajien asemaa uusista sopimuslisenssisäännöksistä koskevat erityisesti tekijänoikeuslain 13a § (sisäinen tiedotuskäyttö), 14 § (opetus) ja 16d § (arkistojen, kirjastojen ja museoiden kokoelmien käyttö). Radio- ja televisioyritysten oikeuksia koskevat puolestaan 25f § (lähetystekninen tallentaminen) ja 25g § (arkistoidun televisio-ohjelman uudelleen lähettäminen).

Oikeudenomistajan näkökulma

Vanhat sopimuslisenssit ovat vakiinnuttaneet asemansa eikä Viestinnän Keskusliitolla ole niiden suhteen huomautettavaa.

Uudet sopimuslisenssit koskevat teosten digitaalista kopiointia ja välittämistä yleisölle. Niiden strateginen merkitys kotimaiselle kustannustoiminnalle ja toiminnan oikeusvarmuudelle on aivan eri luokkaa kuin vanhojen sopimuslisenssien. Viestinnän Keskusliitto on vastustanut kustannustoimintaa koskettavien uusien sopimuslisenssien säätämistä, sillä niiden vaikutukset liiketoiminnan kehittämiseksi voivat digitalisoitumisen murrosvaiheessa olla hyvinkin kielteiset.

Sopimuslissenssijärjestelmä laajentaa tekijänoikeusjärjestön ja käyttäjän välisen lupasopimuksen vaikutukset myös järjestön ulkopuolisiin oikeudenhaltijoihin. Sopimuslissenssisäännös rajoittaa näiden ulkopuolisten oikeudenhaltijoiden oikeuksia, koska heidän sijastaan käyttöluvan myöntää järjestö, eivät oikeudenhaltijat itse.

Sopimuslissensseihin liitetty oikeudenhaltijoiden oikeus kieltää teostensa käyttö ei käsityksemme mukaan muuta lissenssisäännösten oikeutta rajoittavaa luonnetta: tekijänoikeuden ytimeen kuuluva oikeus sallia teoksen käyttö siirtyy sopimuslissenssijärjestelmässä oikeudenhaltijalta järjestölle, kun opetusministeriö hyväksyy järjestön sopimuslissenssijärjestöksi.

Perustuslakivaliokunnan (PeVL 7/2005) mukaan järjestön oikeus tehdä sopimuksia myös muiden kuin järjestölle sopimusoikeuden luovuttaneiden tekijöiden puolesta on perustuslaissa turvattu omaisuudensuojan näkökulmasta merkityksellinen tekijän sopimusvapautteen kohdistuva rajoitus. Tekijän sopimusvapaus pohjautuu laissa säädettyihin oikeuksiin, joten sopimusvapauden rajoitus on väistämättä samalla myös tekijänoikeuden ydintä koskeva rajoitus.

Kysymys sopimuslissenssisäännösten rajoitusluonteesta ei ole akateeminen, sillä tekijänoikeutta rajoittaviin säännöksiin on sovellettava kansainvälisiin yleissopimuksiin pohjautuvaa ja tietoyhteiskunnan tekijänoikeuksia koskevaan direktiivin sisältävää kolmen kohdan testiä: rajoituksia voidaan säätää 1) vain tietyissä erityistapauksissa, jotka 2) eivät ole ristiriidassa teoksen tai muun aineiston tavanomaisen hyödyntämisen kanssa 3) eivätkä kohtuuttomasti haittaa oikeudenhaltijoiden oikeutettuja etuja. Kaikkien kolmen edellytyksen on täytyttävä, jotta rajoitus voidaan toteuttaa.

Keskustelumuiistiossa todetaan sopimuslissenssijärjestelmän sijoittuvan vaikutuksiltaan rajoittamattoman tekijänoikeuden ja pakkolisenssin väliin. Tämä on yksi tapa nähdä asia, mutta jo pelkästään tällä perusteella velvollisuus kolmen kohdan testin suorittamiseen tulee välttämättömäksi arvioitaessa sopimuslissenssien säätämisen oikeudellisia edellytyksiä.

Kustannettuja aineistoja koskevat uudet sopimuslissenssisäännökset eivät täytä kolmen kohdan testin edellytyksiä. Digitaalinen kopiointi ja erityisesti välittäminen yleisölle ovat ristiriidassa kustannettujen aineiston tavanomaisen hyödyntämisen kanssa. Tiedotus-, opetus- ja kirjastomarkkinat ovat kustantajien kannalta kiinnostavia ja tavanomaisina pidettäviä markkinoita, joilla toimimista sopimuslissenssijärjestön lissensiointitoiminta voi häiritä raskaastikin. Kustantajilla on oltava vapaus harjoittaa liiketoimintaansa ja kehittää uudenlaisia sisältöpalveluita ilman välikäsiä. Sopimuslissenssijärjestelmästä aiheutuva haitta kustannustoiminnalle ja kustantajien oikeutetuille eduille on ilmeinen ja kohtuuton erityisesti tilanteissa, joissa sopimuslissenssijärjestö ei edusta laajasti kustantajakenttää.

Tekijänoikeuden rajoittaminen sopimuslissenssillä pelkäsi kielto-oikeudeksi ei ole mielestämme perusteltua. Digitaalisessa maailmassa suoran asiakassuhteen ylläpitäminen on yritykselle elintärkeää monipuolisten ja kilpailukykyisten sisältöpalvelujen rakentamiseksi. Uusien tuotteiden ja palvelujen kehittäminen, testaaminen ja

markkinointi edellyttävät asiakkailta saatavaa palautetta ja impulsseja. Suoran asiakassuhteen merkitys korostuu erityisesti liiketoimintamalleissa, joissa sähköisiin palveluihin myydään mainontaa. Napanuora kustantajan ja asiakkaan välillä katkeaa, jos väliin tulee tekijänoikeusjärjestö päättämään sitovin vaikutuksin oikeuksien lisensoinnista ja lupien käyttöehdoista.

Uusien sopimuslisenssien todellisia käyttötarpeita ei tähän mennessä ole pystytty osoittamaan eikä niistä ole alunperinkään tehty riittävää vaikutusten arviointia. Mielestämme sisäistä tiedotusta eli sähköisiä lehtileikkeitä koskeva 13a § tulee kumota. Luvat käyttöön pitää hankkia suoraan oikeudenomistajilta. Jos oikeuksien hankintaa halutaan helpottaa, ratkaisu on työsuhdetekijänoikeudesta säätäminen.

Opetusta koskevasta 14 §:stä sekä kirjastojen, arkistojen ja museoiden kokoelmien käyttöä koskevasta 16d §:stä pitäisi poistaa oikeus yleisölle välittämiseen. Näin pitkälle menevää tekijänoikeuden rajoitusta ei ole missään muualla toteutettu. Säätely on tietoyhteiskunnan tekijänoikeuksia koskevan direktiivin vastainen. Oikeus välittää teos yleisölle on sähköisessä liiketoiminnassa sellainen ydinoikeus, johon ei saa puuttua rajoittavalla säätelyllä. Pelkkä kielto-oikeus ei riitä tuomaan oikeudellista toimintavarmuutta yrityksille.

Opetustoimintaa koskevan 14 §:n soveltamisalasta olisi lisäksi rajattava pois oppimateriaalit eli teokset, jotka on valmistettu opetuksessa käytettäväksi. Jos oppilaitokset voivat kopioida erilaisia digitaalisia oppimateriaaleja sopimuslisenssin perusteella, kustantajien panostuksilta uusien aineistojen kehittämiseen putoaa pohja pois. Digitaalinen kopio ja sen välittäminen yleisölle vastaa alkuperäistä tuotetta, palvelua tai niiden osaa, joten se on täysin eri asemassa kuin analoginen kopio.

Kirjastojen, arkistojen ja museoiden kokoelmiin sisältyvien teosten käyttöä koskevaan 16d §:ään pitäisi tietoyhteiskunnan tekijänoikeuksia koskevan direktiivin mukaisesti lisätä kopioinnin edellytykseksi se, ettei kopioinnin tarkoituksena saa olla välittömän tai välillisen taloudellisen edun tavoitteleminen.

Tekijänoikeusjärjestön, jonka opetusministeriö hyväksyy kustannettuja teoksia lisensoivaksi sopimuslisenssijärjestöksi, on ehdottomasti edustettava tekijöiden lisäksi kustantajia. Lisensiointitoiminta vaikuttaa kustannettujen teosten markkinoihin ja näin ollen suoraan myös kustantajien asemaan. Viittaamme tältä osin 29.6.2006 ja 15.2.2007 päivätyihin kirjeisiimme opetusministeriölle.

Viestinnän Keskusliitto vastustaa ehdottomasti muistiossa esitettyä ajatusta ”yleisestä sopimuslisenssistä”, joka korvaisi nykyiset säännökset ja laajentaisi sopimuslisenssien käyttöalaa. Jo kolmen kohdan testin sisältämä vaatimus tietystä erityistapauksesta sulkee pois yleisen sopimuslisenssin säätämismahdollisuuden.

Käyttäjän näkökulma

Käyttäjien kannalta oikeuksien kollektiivinen hallinnointi on kannatettavaa aineistojen massakäyttötilanteissa. Käyttäjät tarvitsevat käyttöluvat nopeasti ja mieluiten yhdestä pisteestä niin laajalle käyttöalueelle, kuin kulloinkin on tarpeellista. Emme pidä toivottavana sellaista kehitystä, että Suomen markkinoilla tarvittavia käyttölupia olisi hankittava useasta ulkomaisesta järjestöstä riittävän kattavuuden saavuttamiseksi esimerkiksi musiikin lähettämisessä.

Sopimuslisenssijärjestöjen hinnoittelun on oltava syrjimätöntä ja läpinäkyvää. Hinnoittelun on mahdollistettava markkinoille pääsy ja uuden liiketoiminnan kehittäminen.

Tekijänoikeuden ”yhteisvalvonnan helpottaminen” sopimuslisensseillä vahvistaa tekijänoikeusjärjestöjen asemaa. Järjestöt voivat sopimuslisenssien nojalla laskuttaa myös sellaisten oikeudenomistajien korvaukset, joita järjestöt eivät edusta. Valtaosa edustuksen ulkopuolella olevista oikeudenhaltijoista ei syystä tai toisesta hae henkilökohtaisia korvauksiaan järjestöiltä, joten järjestöt voivat käyttää varat parhaaksi katsomallaan tavalla. Summat voivat olla erittäin huomattavia.

Järjestön edustuksen ulkopuolella olevilla oikeudenomistajilla on kolmen vuoden ajan mahdollisuus vaatia sopimuslisenssin perusteella maksettuja korvauksiaan asianomaiselta tekijänoikeusjärjestöltä. Jos järjestö ei määräajan kuluessa pysty tilittämään korvauksia niihin oikeutetuille, voidaan herättää kysymys siitä, mitä maksetuille korvausvaroilta tulisi tehdä. Henkilökohtaiset korvausvarat eivät kuulu järjestölle eivätkä järjestön edustamille oikeudenhaltijoille. Käyttäjän näkökulmasta kysymys on hänen maksamistaan rahoista, joille ei löydy oikeaa osoitetta. Käyttäjän intressissä on, että maksetut varat palautetaan maksajalle, jos niiden oikea omistaja ei selviä määräajassa.

Vähimmäisvaatimus järjestöjen edustuksen ulkopuolella olevien oikeudenomistajien korvausvaroista on tarkka julkinen selvitys niiden määrästä ja käytöstä. Opetusministeriön tulisi asettaa tämä selvitysvaatimus järjestöille hyväksyessään ne sopimuslisenssijärjestöiksi.

7. Verkkoihin liittyviä kysymyksiä

Avoimet tietoverkot ovat tuoneet ratkaistavaksi monenlaisia tekijänoikeuskysymyksiä. Aika ei ole vielä läheskään kypsä sellaisen johtopäätöksen tekemiselle, että tekijänoikeuden suojaamien aineistojen verkkokäyttö edellyttäisi täysin uudenlaisia tekijänoikeudellisia pelisääntöjä. Pidämme mahdollisena myös ajatusta siitä, että tällaiset uudet pelisäännöt eivät perustuisi lakiin, vaan epämääräisiin oletuksiin tai kuviteltuihin sopimuksiin. Yritykset tarvitsevat oikeudellisen toimintavarmuuden liiketoimintansa pohjaksi.

Linkitys

Viestinnän Keskusliitto yhtyy muistiossa esitettyyn näkemykseen siitä, että linkityksen arvioinnissa pitäisi pyrkiä selviin periaatteisiin. Sen sijaan emme yhdy siihen lähtökohtaan, että linkityksen pitäisi olla mahdollista ”riippumatta siitä, tapahtuuko linkityksessä tai käytössä jotain tekijänoikeudellisesti merkityksellistä”.

Linkitystä voidaan toteuttaa monella tavalla. Esimerkiksi verkkojulkaisuun voidaan tehdä alaviitteenomainen vievä linkki joko julkaisun etusivulle tai syvemmälle sivustoon. Toinen tapa on hakea verkkojulkaisuun sisältyvää aineistoa linkin avulla linkittäjän omalla sivustolla näkyväksi. Itse julkaisu voi olla avoimesti saatavilla tai edellyttää rekisteröitymistä ja se voi olla maksullinen tai maksuton. Linkitettävä aineisto voi olla jo arkistoitua tai yhä alkuperäisellä sivustolla näkyvää. Verkkojulkaisun linkitysmahdollisuuksiin vaikuttavat luonnollisesti myös julkaisijan omat tekniset ratkaisut. Kaikista näistä elementeistä - ja varmasti muistakin - syntyy erilaisia yhdistelmiä, joita tulisi analysoida ja joihin olisi hyvä saada mahdollisimman selkeät ja ennakoitavat pelisäännöt.

Linkityksellä voi olla taloudellista merkitystä riippumatta siitä, tavoitteleeko linkittäjä itselleen tai toiselle kaupallista hyötyä vai ei. Esimerkiksi aatteellisista lähtökohdista toimiva linkittäjä voi aiheuttaa suurta taloudellista vahinkoa luvattomalla linkityksellä.

Linkitystä koskevan sääntelyn lähtökohtana tulee olla tekijänoikeuksien kunnioittaminen. Viestintäyritykset ovat tehneet merkittäviä investointeja tuotteidensa ja palveluidensa tuottamiseen, kehittämiseen, markkinointiin ja jakeluun. Kustantaja kantaa myös vastuun julkistamansa aineiston sisällöstä. Näiden panostusten edellytyksenä on vahva oikeudellinen suoja sisältötuotteille ja -palveluille.

Yleisenä lähtökohtana viestintäyritykset voivat hyväksyä sellaiset vievät linkit, jotka päätyvät verkkojulkaisun etusivulle, kun julkaisu on maksutta ja ilman rekisteröitymistä saatavilla avoimessa verkossa. Muunlaisesta linkittämisestä, samoin kuin kaikesta suojatun aineiston kopioinnista, pitää sopia yrityksen kanssa.

Verkkoaineisto

Keskustelumuistiossa todetaan tärkeä periaate: tietoverkossa, myös avoimessa tietoverkossa, oleva aineisto on yhtä suojattua kuin muukin aineisto. Tästä periaatteesta on oikeusvarmuuden vuoksi syytä pitää kiinni.

Jos avoimeen verkkoon laitetaan laillisesti aineistoa asettamatta samalla tarkempia käyttöehtoja, ainoa oikeutettu oletama on se, että kyseistä aineistoa voi vapaasti katsella tai kuunnella verkkoon kytkettävällä päätelaitteella taikka käyttää lain poikkeussäännösten asettamissa rajoissa. Kopioiminen tai yleisön saataviin saattaminen on mahdollista vain oikeudenomistajan luvalla eikä tätä käyttöä voi yleisesti olettaa sallituksi. Vastustamme muistiossa mainitun, kopioimista ja edelleen välittämistä koskevan lupaolettaman säätämistä.

Lupaolettama johtaisi siihen, että nyt vapaasti saatavilla olevat kustannetut sisällöt jouduttaisiin lukitsemaan teknisin suojauksin, salasanoin tai tiukoin käyttöehdoin. Tämä aiheuttaisi kustannuksia niin palvelujen tarjoajille kuin kuluttajillekin ja johtaisi säpistuvaan tarjontaan. Lopputulos ei olisi kenenkään etu.

Jo nykyisen lain puitteissa oikeudenomistaja voi päättää sallia aineiston käytön haluamallaan tavalla. Erityistä tarvetta säännökselle, jonka mukaan tekijänoikeudesta voi sitovasti luopua, ei mielestämme ole. Toisaalta emme myöskään vastusta tällaisen säännöksen antamista, jos sellainen hyväksi nähdään.

Hakukoneiden toimintaan liittyy viestintäyritysten näkökulmasta sekä mahdollisuuksia että uhkia. Hakukoneet voivat olla yhteistyökumppaneita, mutta myös kilpailijoita. Myönteistä kehitystä voi olla esimerkiksi liikenteen lisääntyminen viestintäyrityksen verkkopalvelussa hakutuloksena syntyvien linkkilistojen kautta. Vakavan ja yhä kasvavan uhkan muodostaa esimerkiksi oikeudeton sisältöjen norkkiminen.

Luvaton tekijänoikeussuojatun aineiston kopiointi, muuntelu ja välittäminen yleisölle tai aineiston hyödyntäminen omassa toiminnassa hyvän liiketavan vastaisesti eivät ole missään tapauksessa hyväksyttäviä.

Hakukoneiden toimintaa on arvioitava tekijänoikeuden yleisten periaatteiden nojalla. Rajanveto hyväksyttävän tiedonhakupalvelun tarjoamisen ja sisältöpalvelujen oikeudettoman hyödyntämisen välillä ei tällä hetkellä ole riittävän selvä. Pidämme oikeusvarmuuden kannalta suotavana tilanteen tarkempaa analysoimista ja selvittämistä. Tarkemmat johtopäätökset tarvittavista toimenpiteistä voidaan tehdä tämän selvitysvaiheen jälkeen.

8. Radio- ja televisiolähetysten monikanavajakelu

Radio- ja televisiolähetysten käsitettä ei ole määritelty tekijänoikeuslaissa. Ohjelmistosisältöjen jakelun ollessa suhteellisen vakiintunutta tästä ei ole aiheutunut ylivoimaisia käytännön ongelmia. Tekninen kehitys on kuitenkin muuttanut tilannetta ja ohjelmistojen uusia jakelutapoja on syntynyt ja syntyy kiihtyvällä vauhdilla. Ohjelmien välitysoikeuksista sopiminen monikanavajakelun tilanteessa on käynyt monimutkaisemmaksi ja aiempaa hankalammaksi. Esimerkkinä voidaan mainita DVB-H-lähetykset.

Näkemyksemme on, että tekijänoikeuslakia on selkeytettävä sillä tavoin, että osapuolilla on nykyistä paremmat mahdollisuudet sopia saman lähetysten samanaikaisesta jakelusta samalle maantieteelliselle alueelle. Radio- ja televisioyritykset eivät voi hyväksyä sitä, että yhdelle tuotteelle kertyy moninkertainen hinta sillä perusteella, että tuote jaetaan asiakkaille - katselijoille ja kuuntelijoille - näiden haluamalla eri tavoilla.

Oikeudenomistajina olevien tekijänoikeusjärjestöjen ollessa monopoli-asemassa ja lainsäädännön ollessa tässä suhteessa tulkinnanvarainen sopimiselle ei aina ole ollut edellytyksiä. Sopimukset perustuvat voimassa olevan lain sisältöön ja sopimusosapuolet ovat olleet erimielisiä lain sisällöstä.

Viestinnän Keskusliitto on televisio- ja radiotoimintaa koskevan lain muuttamisen yhteydessä esittänyt, että tekijänoikeuslakia selkeytettäisiin lisäämällä lakiin seuraava säännös:

”Radio- tai televisiolähetykseen sisältyvän teoksen samanaikainen ja muuttamaton lähettäminen samalla maantieteellisellä alueella on käytetystä tekniikasta riippumatta osa samaa alkuperäistä lähetystä, kun lähettäminen tapahtuu alkuperäisen lähettäjärityksen lukuun.”

Selvennyksen tarve on mielestämme yhä ilmeinen ja toteuttaisi eduskunnan tahdon ryhtyä ”toimenpiteisiin tekijänoikeuskysymyksissä olevien tukintaerimielisyyksien ratkaisemiseksi ... olemassa olevan tekijänoikeusjärjestelmän puitteissa”.

Ehdottamamme säännös on muotoiltu tarkoituksena selventää lakia, ei rajoittaa oikeudenomistajien oikeuksia tai saada niitä ilmaiseksi, kuten virheellisesti on väitetty.

On esitetty, että eri lähety verkoissa samanaikaisesti toteutetut radio- ja televisiolähetykset olisivat tekijänoikeuden kannalta eri lähetyksiä silloinkin, kun ne lähetetään samalla maantieteellisellä alueella. Näin ei mielestämme ole. Ratkaisevaa on, onko toimijana on yksi ja sama lähettäjäritys. Jos on, kyseessä on yksi lähety.

Emme näe kilpailuoikeuden asettavan rajoituksia monikanavajakelun tekijänoikeudelliselle ratkaisemiselle. Kilpailuoikeuden kannalta kyseessä on sama tuote (radio- tai televisiolähetys), sama vastaanottajakunta (potentiaalinen yleisö) ja sama käyttötarkoitus (ohjelman katseleminen tai kuunteleminen). Kilpailuoikeus asettaa vain sen vaatimuksen, että määräävässä markkina-asemassa olevan toimijan on käytettävä läpinäkyvää ja syrjimätöntä hinnoittelua.

Ehdottamamme säännöksen ohella muunlaisetkin samaan lopputulokseen johtavat lainsäädäntöratkaisut ovat kannaltamme hyväksyttäviä. Tärkeintä on saada oikeudellinen varmuus ohjelmistojen monikanavajakeluun.

9. Tekijänoikeus valtionhallinnossa

Viestinnän Keskusliitto on useiden muiden tahojen kanssa syksyllä 2006 esittänyt, että tekijänoikeusasiat siirrettäisiin samaan ministeriöön, joka hallinnoi muitakin immateriaalioikeuksia. Olemme yhä tämän esityksen kannalla ja katsomme, että immateriaalioikeusasiat on keskitettävä uuteen työ- ja elinkeinoministeriöön.

Keskittäminen tehostaisi immateriaalioikeusasioiden käsittelyä valtionhallinnossa ja antaisi mahdollisuuden käyttää olemassa olevia resursseja joustavasti. IPR-kysymykset on myös EU:n komissiossa järjestetty yhteen pääosastoon.

Tekijänoikeussuojaa nauttivat tekijöiden ohella myös yritykset, joko alkuperäisinä oikeudenomistajina tai hankittujen oikeuksien omistajina. Koko sisältöteollisuus on riippuvainen tekijänoikeuksista. Sääntely vaikuttaa tekijöiden ja yritysten lisäksi myös tuotteiden lopullisten käyttäjien, kuluttajien, asemaan. Lainsäädäntöä on kehitettävä tasapainoisesti kaikki arvoketjun osapuolet huomioon ottaen. Elinkeino- ja kuluttajapolitiikan kuuluessa työ- ja elinkeinoministeriöön myös immateriaalioikeuskysymykset istuvat luontevasti samaan hallinnonalaan.

Tekijänoikeus on eri osapuolten taloudellisia suhteita järjestellessään mielestämme pikemminkin elinkeinopolitiikkaa kuin kulttuuripolitiikkaa. Tekijät ovat elinkeinonharjoittajia siinä, missä tuottajat ja jakelijatkin. Tekijänoikeuden taloudellinen volyymi painottuu tietokoneohjelma- ja tietokantateollisuuteen ja painettuun viestintään. Asioita ei näin ollen pidä tarkastella vain perinteisestä tekijänäkökulmasta, vaan laajemmasta, myös yritysten tarpeet huomioon ottavasta näkökulmasta.

Olennaista tekijänoikeuden kehittämisessä on tietenkin lain sisältö, ei niinkään kysymys soveltuvimmasta hallintoviranomaisesta. Pidämme kuitenkin tärkeänä osoittaa tekijänoikeusasioiden hallinnon siirrolla, että toimintaympäristön muutokset otetaan huomioon myös valtion hallinnossa. Tarvittava osaaminen ja resurssit on luonnollisesti turvattava uudessakin tilanteessa.

10. Muita kommentteja

”Aidatut puutarhat”

Keskustelumuistioon sisältyy vielä melko täsmentymätön ajatus alueista, joilla tekijänoikeussuojattujen aineistojen käyttö sallittaisiin vapaasti. Kyseessä olisi jonkinlainen sopimukseen, ei lakiin perustuva oikeuksien rajoittaminen. Ilmeisesti järjestelyn ulkopuolelle jättäytyvät oikeudenomistajat voisivat edelleen vedota tekijänoikeuksiinsa, joskaan tätä asia ei selvästi tuoda esiin. Muistiossa viitataan syntyvien ongelmien yhteiseen käsittelyyn sellaisten vaatimusten välttämiseksi, jotka ”tekisivät projektin mahdottomaksi”. Lisäksi todetaan, että valtio voisi ”esimerkiksi maksaa jostakin järjestelystä erityiseen rahastoon symbolisen korvauksen, jota käytettäisiin yleistä etua palvelevalla tavalla”.

Kaavaillut käyttöalueet ovat erittäin laajoja, kuten esimerkiksi avoimessa verkossa vapaasti saatavilla olevan aineiston käyttö opetustoiminnassa ja yritysten ja viranomaisten sisäisessä toiminnassa. Jos näin laaja käyttö oletettaisiin sallituksi jonkin epämääräisen yhteiskuntasopimuksen nojalla, yritysten mahdollisuudet kehittää näitä käyttöalueita palvelevaa liiketoimintaa tyrehtyisivät jo alkuunsa. Tätä emme voi hyväksyä.

Viestinnän Keskusliitto ei kannata ajatusta ”aidatuista puutarhoista”. Ainoa oikeudellisesti selkeä tilanne on lain tasoinen sääntely ja siihen perustuvat sopimukset, jotka sitovat niihin osallisia. Luomalla lakiin perustumattomia vapaita käyttöalueita hämärretään käsitystä siitä, mikä on sallittua ja mikä ei.

Valokuviin liittyvät ongelmat

Aiemmin voimassa olleen valokuvalain kumoamisen ja valokuvan suoja-aikoihin tehtyjen muutosten myötä säännökset vanhojen valokuvien suojasta ovat äärimmäisen monimutkaiset ja epäselvät.

Myös kysymys valokuvien siteeraamisesta ja yleisen sitaattisäännöksen suhteesta taideteoksia koskevaan kuvasitaattisäännökseen on hyvin tulkinnanvarainen ja aiheuttaa käytännössä epävarmuutta sallitun käytön rajoista.

Valokuvien suojaa olisi tarpeen selventää edellä mainituissa suhteissa.

Suoja-ajat

Muistiossa nostetaan EU:n komission vuonna 2004 julkaisemaan työpaperiin viitaten esille kysymys lähioikeuksien suoja-ajan pidentämisestä ja musiikin yhteisteosten suoja-aikojen yhtenäistämisestä.

Kysymys suoja-aikojen pidentämisestä on analysoitu erittäin perusteellisesti komission tilaamassa selvityksessä ”The Recasting of Copyright & Related Rights for the Knowledge Economy”¹. Viestinnän Keskusliitto yhtyy selvityksessä esitettyyn johtopäätökseen, jonka mukaan suoja-aikoja ei ole perusteltua pidentää nykyisestä.

Orpoteokset

Orpoteokset ovat teoksia, joiden tekijää ei tunneta tai tavoiteta. Tällaisten teosten laillinen käyttö on mahdotonta tai ainakin erittäin vaikeaa. Keskustelumuistiossa mainitaan eräitä ratkaisumalleja, joilla orpoteosten laillista käyttöä voidaan helpottaa. Kannatamme asian ja ratkaisuvaihtoehtojen selvittämistä. Kanta parhaan mallin valintaan on muodostettavissa tämän analyysin jälkeen.

Kuten EU:n digitaalista kirjastoa koskevissa lausunnoissamme olemme tuoneet esiin, kustantajat vastustavat orpoteos-ongelman ratkaisemista sopimuslisenssillä. Sopimuslisenssi koskee kaikkia tietyn alan suojattuja teoksia eli myös niitä teoksia, joiden oikeudenhaltijat ovat tunnistettavissa ja löydettävissä.

Parempi ratkaisu voisi olla nimenomaan orpoteoksia varten räätälöity malli, jossa orpoteoksia koskevat käyttöluvut ja korvaukset hallinnoisi jokin laissa määritelty taho. Ratkaisun tulisi olla kustannustehokas ja kilpailuneutraali.

¹ Institute for Information Law, University of Amsterdam, November 2006

Sovellettava laki

Viestintäyriyten kannalta on tärkeää, että tekijänoikeuden loukkaustilanteissa sovellettavasta laista ei synny epäselvyyttä. Viestinnän Keskusliitto kannattaa alkuperämaaperiaatteen soveltamista. Loukkaustilanteissa sovellettava laki olisi siten viestintätuotteen tai -palvelun julkaisijan/julkistajan kotimaan laki. Muunlainen lopputulos loisi perusteetonta oikeudellista epävarmuutta.

Viestinnän Keskusliitto ry

Håkan Gabrielsson
toimitusjohtaja

Viestinnän Keskusliitto on joukkoviestintäalan ja graafisen teollisuuden kattojärjestö, joka edistää toimialan yleisiä toimintaedellytyksiä tavoitteenaan turvata monipuoliset joukkoviestintäpalvelut suomalaisille. Viestinnän Keskusliitto edustaa noin 800 yritystä, jotka työllistävät noin 35 000 henkilöä. Edustettujen yritysten osuus joukkoviestintämarkkinoista on noin 80 %. Keskusliiton jäseniä ovat Aikakauslehtien Liitto, Graafinen Teollisuus, Sanomalehtien Liitto, Suomen Kustannusyhdistys, Suomen Radioiden Liitto sekä Suomen Televisioiden Liitto.

Lisätietoja lausuntoon liittyen antavat tarvittaessa:

Håkan Gabrielsson
Toimitusjohtaja
hakan.gabrielsson@vkl.fi
puhelin 2287 7304

Satu Kangas
johtaja, lakiasiat
satu.kangas@vkl.fi
puhelin 2287 7305